

Dva velika projekta napajanja ugljem u Bosni i Srbiji - podržane od kineskih banaka - umanjuju troškove emisije i zanemaruju zagađenje vazduha i vode. Takođe opterećuju lokalne poreske obveznike, jer su parlamenti obe države Kini dali državne garancije za otplatu kredita

Projekat elektrane na uglj snage 450MW u Tuzli, BiH, koja bi trebala da zameni postojeću zastarelu jedinicu i planirana elektrana od 350MW u srpskom gradu Kostolcu, mogle bi postati kamen spoticanja za napore te dve zemlje da se priključe EU.

Elektrane ističu rastuću ulogu Kine kao izvora za projekte uglja na Balkanu koje su zapadni investitori izbegli zbog zabrinutosti zbog klimatskih promena i zagađenja. Elektrana u Bosni je u kineskim medijima opisana kao deo pekinške inicijative „Pojas i put“, trgovinske i infrastrukturne mreže koja povezuje Aziju sa Evropom i Afrikom a oživljava veze duž drevnog Puta svile.

Ranije neobjavljeni dokumenti, koje su izveli i preveli članovi Uearthed i pregledali stručnjaci, pokazuju izvodljivost studija koje se koriste za traženje i dobijanje odobrenja za elektrane koje uveliko pocenjuju troškove sa kojima će se postrojenja suočiti nakon što Bosna i Srbija uđu na tržište ugljenika EU, toje uslov za pridruživanje bloku.

Frede Hvelplund, profesor Energetskog Planiranja na Danskom univerzitetu u Aalborgu, rekao je da su izveštaji skor pogrešni.

Bosansku studiju izvodljivosti nazvao je „apsurdnom“, rekavši da je potcenila troškove emisije ugljen-dioksida u Eu, pretpostavljajući cenu koja je manja od trećine trenutnih 25e po toni u (ETS) Šema za trgovanje emisijama.

Hvelplund, koji objavljuje akademski rad o najboljoj praksi za studije izvodljivosti, rekao je da su same greške u određivanju cena ugljenika „dovoljno da kažu da je studija potpuno pogrešna“. Srpski projekat je na sličan način koristio nerealna predviđanja.

Kineska banka ExIm i drugi partneri koji podržavaju bosanske srpske projekte nisu odgovorili na zahteve za komentare u vezi sa pretpostavkama na kojima se temelji projekat. Molly Scott Cato, član Evropskog parlamenta za Zelenu stranku sa jugozapada Engleske, rekao je da fabrike uglja koje podržava Kina nemaju smisla.

Kralj uglj je mrtav- to je nasukana ekonomska imovina i ekološka katasrofa. Ona je rekla da ako želimo da sprečimo klimatski haos moramo ga ostaviti u zemlji.“ Svaka zemlja koja pregovara o pristupanju EU mora da ispuni standarde Pariškog sporazuma o smanjenju ugljenika i bilo kakva ulaganja u energiju trebalo bi da budu održiva po trenutnoj ceni ugljenika ETS.

Elektrane na uglj su obično dizajnirane da traju 25-40 godina. Konvencionalne elektrane na uglj moraće da se ukinu u svetu di 2050. godine da bi se zagrevanje ograničilo na 1,5 stepeni Celzijusa u odnosu na preindustrijsko vreme, prema UN-ovom međjuvladinom panelu za klimatske promene (IPCC).

Stručnjaci kažu da Procena uticaja na životnu sredinu (EIA) proizvedena za elektrane takođe nije detaljno opisala ni lokalno ni prekogranično zagađenje.

Studija Alijanse za zdravstvenu i životnu sredinu (HEAL) utvrdila je da je samo u 2016 godini 16 elektrana uglja u državama Zapadnog Balkana ispuštalo toliko sumpor-dioksida koliko celokupna flota od 250 postrojenja EU. Alijansa je procenila da je zagađenje vaduha iz 16 postrojenja uzrokovalo 3900 prevremenih smrti godišnje, najviše u susednim zemljama EU. Kristina Stojak (36) čuva kolekciju inhalatora protiv astme na svom stolu u dnevnoj sobi u Divkovicima, u blizini Bosne u Tuzli, za svoja dva mala dečaka. Problemi sa plućima su uobičajeni u Tuzli, najvećim delom zbog postojeće gradske elektrane na 715MW lignita koja ispumpava 51 000 tona toksičnog sumpor-dioksida godišnje.

Odvajeno, pepeo i šljaka uglja-proizvodi sagorevanja- ispumpavaju se na deponije, od kojih je jedno udaljeno kilometar od Stojakove kuće. Vetar rasipa pepeo sa deponije, zvane Jezero II.

Svakog dana Stojak briše sloj finih sivih pahuljica sa svog balkona. „Iskreno bih volela da se preselim negde drugo-ali moj muž ostaje ovde da se bori protiv problema. Mislim da ćemo svi patiti“ rekla je.

Bosanska vlada nije izdala studiju o zagađenju vazduha tla ili vode Jezerom II i sličnim deponijama, ali je i studija istraživača sa Praškog hemijskog-tehnološkog uniiverziteta iz 2015 godine pronašla nikl, hrom, kadmijum, arsen i živu uzorcima tla u blizini. Viši nivo kadmijuma-kancerogena-pronađen u lokalnom krugu.

Kao deo planova za novu jedinicu snage 450MW u tuzlanskoj elektrani, državno komunalno prduzeće Elektroprivreda Bosne i Hercegovine (EPBiH) sada traži dozvolu za stvaranje nove deponije pepela u blizini na lokaciji zvanj Siki Brod.

Predložena deponija je na mestu bivšeg rudnika uglja koji su sanirali lokalni aktivisti u poslednih 20 godina. Danas je okružen voćnjacima a stanovnici plivaju u jezeru. Predloženim izmenama i dopunama prostornog plana Kantona Tuzla kako bi se prilagodili predlozima EPBiH opisana je transformacija jezera u deponiju pepela kao „rekultivacija“ lokacije.

„Zvuči smešno ali ozbiljno. Neko bi trebao da izgubi diplomu za to „ rekao je Denis Zisko iz tuzlanskog Centra za ekologiju i energiju, koji je delio dokumente bosnohercegovačkog projekta sa Uearthed. Njegova nevladina organizacija je postavila izazov amandmanima kako bi blokirala EPBiH da dobije ekološku dozvolu za odlagalište.

Tuzlansku fabriku koja se zove Blok7, političari reklamiraju kao dugoročno rešenje za snabdevanje energijom. Troškovi izgradnje biće uglavnom pokriveni kreditom od 613 miliona (683 miliona dolara) kineske banke Exim, potpisanog 2017. godine. Veći deo građevine izgradiće kineska kompanija Gezhouba Group a manji procenat je namenjen lokalnim firmama.

Projekat je od početka bio prepušten kritikama kako on nije bio održiv. Prvobitno je izazivao interesovanje Japanske agencije za međunarodnu saradnju Hitachi Mitsubishi u 2014. godine. Oni su sproveli studiju izvodljivosti pre nego što su se povukli, navodeći političku nestabilnost i neprofitabilnost.

U maju 2018. bosanski Institut za građevinarstvo izdao je studiju izvodljivosti za Blok 7 u kojoj je zaključeno da će EPBiH moći da otplati kineski kredit kao i uspeti da obezbedi „značajnu zaradu“.

Ali ta studija, koja je značajna za osiguranje političke podrške, predviđa da postrojenje uopšte neće morati da plaća emisiju ugljenika na ETS-u do 2034. godine. Zatim predviđa troškove iznad 2034 koristeći prosečnu cenu ETS-a po toni CO₂ od 2006-2008- samo 7,10e- kao predviđena osnovna vrednost, uz godišnju stopu rasta od 2%.

Ali cena CO₂ je naglo porasla od 2018. godine i sada iznosi 25e. Evropska komisija želi da proširi cenu ugljenika kako bi dostigle neto nulte emisije do 2050. godinr, strategiju namenjenu prebacivanju energije Eu sa fosilnih goriva na obnovljive izvore.

„Mislim da nećete naći nekoga u Eu koji veruje da će cena ugljenika pasti na 7,10 evra do 2034. godine. Predlog je ili pristranost ili glupost“ rekao je Hvelplund sa univerziteta u Aalborgu.

Bosna i Srbija su članice Evropske energetske zajednice-međunarodnog tela koje proširuje energetske tržište Eu i vlada širom jugoistočne Evrope. Oboje će morati da se prijave za ETS do ulaska u EU.

U Srbiji je 350MW jedinica B3 u Kostolcu takođe je u naprednim fazama planiranja, sa kineskim finansijama dogovoreno 2014. godinr. Studija izvodljivosti urađena u 2015. takođe odbacuje potencijalne cene emisija ugljenika-delimično zbog toga što će ih država platiti.

„Troškovi dozvola za emisiju CO₂ nisu obuhvaćeni troškovima ... jer se pretpostavlja da će država Srbija preusmeriti eventualnu obavezu plaćanja“, kaže se u studiji.

Međutim povezana analiza osetljivosti uključuje troškove po toni CO₂ od 6,55 i 13,10 dolara (5,89 do 11,78 evra) i kaže da bi projekat izgubio novac po višoj ceni.

U međuvremenu, uticaj na životnu sredinu od širenja postojećeg rudnika uglja Drmno na snabdevanje nove jedinice B3, sa devet miliona tona proizvodnje uglja godišnje na 12, takođe se ne uzima u obzir u dokumentaciji.

Zvezdan Kamar iz sroske nevladine organizacije za zaštitu životne sredine Cekor, koja je na sudu osporila procene uticaja fabrike na životnu sredinu zajedno sa NGO CEE Bankwatch Network, rekla je: „Ja vidim da je studija lažna i pogrešna, a d ane pokazuje opasnost ovog projekta za javni budzet.“

Cekor je podelio dokumenta srpskog projekta sa Uearthed-om.

Kineske ponude za kredite za projekte uglja zapale su u oči političara u Bosni i Srbiji od kada su Svetska Banka, Evropska banka za obnovu i razvoj (EDBR) i Evropska investiciona banka zaustavile finansiranje projekata uglja, pozivajući se na brigu o životnoj sredini.

„Kina može pružiti dugoročno kreditiranje sa niskim kamatama i postavlja vrlo malo pitanja za praćenje“ rekao je Jens Bastian, bivši glavni ekonomista Evropske agencije za obnovu i autor izveštaja EDBR-a Balkan Silk Road.

„Ali kad pročnete da čitate fin tekst, morate da postavljate pitanja“.

Izvor: unearthed.greenpeace.org